
Nieuwsbrief

Hoogbegaafden-netwerk

HB-ondersteuning leeft binnen de scholen!

Het HB-netwerk is twee jaar actief: een goed moment om de balans op te maken. Waar staan we en wat mag het samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland van ons verwachten?

In de tweede editie van deze nieuwsbrief beantwoorden we die vragen. In een overzichtsartikel bespreken we ontwikkelingen die in schooljaar 2021-2022 doorwerken in de scholen. Twee van die ontwikkelingen diepen we verder uit in afzonderlijke artikelen. Zo vertelt Inge Verstraete over het laagdrempelige instrument dat de werkgroep Signaleren ontwikkelt. Het zal mentoren en docenten helpen bij het omgaan met (vermoedelijk) hoogbegaafde leerlingen en hun ouders. Verder vertellen Mieke Bosch en José Bosman over het Prelisenum: een tussenjaar na de basisschool voor jonge, hoogbegaafde leerlingen. Zij ontwikkelen hierin vaardigheden zodat ze vervolgens optimaal voorbereid aan klas 1 van de middelbare school kunnen beginnen.

Een belangrijke opbrengst van twee jaar HB-netwerk vermelden we apart: hoogbegaafdheid staat hoog op de agenda binnen het samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland! Dat zien we in alle scholen. In de afgelopen periode zijn veel mooie initiatieven op het gebied van HB-beleid genomen. Met input vanuit het HB-netwerk zijn scholen met hun eigen mensen aan de slag gegaan om te kijken hoe ze beter kunnen inspelen op de ondersteuningsbehoeften van meer- en hoogbegaafden. Alle betrokkenen verdienen hiervoor een groot compliment!

We wensen je veel leesplezier met deze nieuwsbrief en zijn benieuwd naar je reactie, die je kunt mailen naar: info@swv-vo-zk.nl. In het nieuwe schooljaar melden we ons weer; voor nu wensen we je een fijne vakantie!

Djoro Loupatty, projectleider HB-netwerk

Dit doet het HB-netwerk

Het HB-netwerk werkt binnen het samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland. Het richt zich op vier doelgroepen:

- 1 meer- en hoogbegaafde leerlingen die zelfstandig functioneren binnen het voortgezet onderwijs, maar gebaat zijn bij een verrijkingprogramma;
- 2 meer- en hoogbegaafde leerlingen die vastlopen in het regulier onderwijs, onderpresteren, thuiszitten of getraumatiseerd zijn of dreigen uit te vallen omdat het onderwijsprogramma niet op hun behoeften aansluit;
- 3 'dubbel bijzondere' leerlingen die begaafd zijn voor specifieke domeinen maar op andere gebieden intensieve ondersteuning nodig hebben;
- 4 meer- en hoogbegaafde leerlingen die overstappen van PO naar VO.

In opdracht van het samenwerkingsverband werkt het HB-netwerk aan de volgende doelstellingen:

- een dekkend aanbod voor meer- en hoogbegaafde leerlingen ontwikkelen;
- professionalisering door het vergroten van de expertise m.b.t de doelgroepen bij docenten en begeleiders;
- begeleiders faciliteren met kennis en materialen.

Binnen het HB-netwerk zijn actief:

- de werkgroep PO-VO
- de werkgroep Uitdaging in de les
- de werkgroep Bewustwording
- de werkgroep Signaleren

Dit staat voor 2021-2022 op het programma

Wat heeft het HB-netwerk aan activiteiten en instrumenten ontwikkeld? Wat zie je daar komend schooljaar van terug op de scholen en in de klassen?

Dit staat er voor schooljaar 2021/2022 op stapel:

- **Instrument voor docenten en mentoren**
De werkgroep Signaleren komt met een laagdrempelig instrument dat elke mentor en elke docent helpt om samen met leerling en ouders tot goede ondersteuning en/of nader onderzoek te komen wanneer een kind hoogbegaafd is of wanneer bij een kind een vermoeden van hoogbegaafdheid bestaat. Wat het instrument inhoudt, lees je in het artikel op pagina 4.
- **Experimenteren met differentiëren**
De werkgroep Uitdagen gaat samen met docenten experimenteren met differentiatiemogelijkheden in de les.
- **Actualiseren schoolondersteuningsprofielen**
De scholen van samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland herijken hun schoolondersteuningsprofielen op het gebied van hoogbegaafdheid. Zo worden de opbrengsten van de afgelopen twee jaar zichtbaar.
- **Expertisepunt voor ouders en leerlingen**
Op de site van samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland wordt een expertisepunt voor ouders en leerlingen ingericht. Zij kunnen hier terecht voor informatie over hoogbegaafdheid.
- **Pilot procedure overgang PO-VO**
Dit schooljaar start een pilot om een optimale overgang van PO naar VO mogelijk te maken, die voor jonge meer- en hoogbegaafde kinderen de kans op succes in het VO verhoogt. In nauwe samenwerking met het PO is hiervoor een procedure met bijbehorende instrumenten ontwikkeld. Zowel de klankbordgroep als de samenwerkingsverbanden PO en VO Zuid-Kennemerland hebben hiervoor groen licht gegeven.
- **Prelisenum: tussenjaar voor jonge, hoogbegaafde leerlingen**
Gymnasium Felisenum start met het Prelisenum. Dit is een tussenjaar voor leerlingen met een vwo-advies die vaak jong zijn en nog in vaardigheden tekortschieten. Wat het programma van het Prelisenum inhoudt en hoe leerlingen daarin hun vaardigheden ontwikkelen, lees je op pagina 6.

Als consulent Passend Onderwijs ondersteunt Inge Verstraete een aantal scholen van SWV Zuid-Kennemerland VO (verder: SWV). Binnen het SWV houdt ze zich daarnaast bezig met thuiszitters. Ze is lid van de projectgroep van het HB-netwerk en maakt deel uit van de werkgroep Signaleren.

Inge Verstraete, werkgroep Signaleren:

‘Kijk naar het kind: wat heeft het nodig?’

Via het HB-netwerk gaat het SWV scholen toerusten met kennis over hoogbegaafdheid. Tevens wil het SWV scholen voorzien van instrumenten, waarmee hoogbegaafdheid beter gesignaleerd kan worden. Op dit laatste doel focust de werkgroep Signaleren, vertelt Inge Verstraete. “We ontwikkelen een laagdrempelig instrument dat bruikbaar is voor elke mentor en elke docent.”

Het instrument is bedoeld voor twee situaties. “De eerste situatie is dat er een vermoeden van hoogbegaafdheid bestaat. Bijvoorbeeld doordat de basisschool die mogelijkheid heeft geopperd of docenten zich afvragen of er bij een leerling misschien hoogbegaafdheid in het spel is. De tweede situatie is dat al bekend is dat een kind hoogbegaafd is en dat je als school wilt weten of het extra ondersteuning nodig heeft.”

Met onderzoekende houding in gesprek gaan

De werkgroep ontwikkelt een route/gesprekskaart in combinatie met een minidatabase. “De kaart helpt om te bepalen wat je in de geschetste twee situaties kunt doen. In beide gevallen zal eerst een gesprek plaatsvinden, waaraan altijd de mentor, de ouders en de leerling deelnemen. Daarnaast kan nog iemand aanschuiven, bijvoorbeeld de zorgcoördinator of de HB-expert.” Het is belangrijk dat het gesprek goed wordt gevoerd. Daarom worden in de routekaart/gesprekskaart voorbeeldvragen voor de mentor opgenomen. “Bij een vermoeden van hoogbegaafdheid stel je onderzoekende vragen. Zoals: waardoor is het vermoeden ontstaan? Is het kind ooit gedoubleerd en zijn er IQ-gegevens bekend? Wat is er nodig om die vermoedens te onderzoeken? Wie moeten daarbij betrokken worden?”

Wanneer hoogbegaafdheid al vaststaat, heeft het gesprek een ander doel. "Als school wil je de vinger aan de pols houden. Het kan bijvoorbeeld zijn dat ouders en leerling zeggen: we laten het even hierbij. Mochten er vragen komen, dan spreken we elkaar weer. Het kan ook zijn dat ouders en leerling vragen: op de basisschool liepen we al vast, kan er iemand meekijken en ons op weg helpen?"

Minidatabank

Hoe gaat de minidatabank eruitzien? "Die bevat onder meer de profielenlijst van Betts en Neihart. Bij elk profiel staat karakteristiek gedrag beschreven én wat je als ondersteuning kunt aanbieden. Dat is bijvoorbeeld handig als bij een leerling hoogbegaafdheid is vastgesteld." De minidatabase gaat ook een signaleringslijst met leerlingkenmerken bevatten. "Ieder die bij een leerling betrokken is, moet die signaleringslijst kunnen gebruiken. Dus ook als je weinig of geen kennis van hoogbegaafdheid hebt. De lijst vraagt je als gebruiker om eerst aan te geven of je een bepaald kenmerk signaleert en vervolgens te beschrijven hoe dit kenmerk tot uiting komt. Signaleer je het kenmerk creatieve denker, dan moet je vervolgens het creatieve gedrag van de leerling concreet beschrijven. Is de lijst ingevuld,

dan kun je met anderen verder kijken: heeft dit gedrag nu te maken met hoogbegaafdheid of kan het kind gewoon heel goed tekenen?"

Instrument vraagt iets meer tijd

Het maken van een eenduidige, eenvoudige signaleringslijst is lastig. "We hebben dat onderschat en hebben nog iets meer tijd nodig. We verwachten het instrument inclusief de signaleringslijst rond oktober aan te leveren." Wat levert het instrument op als het op de juiste manier wordt gebruikt? "Dat we ons niet blindstaren op hoogbegaafdheid, maar naar de jongere blijven kijken." Inge haalt een voorbeeld aan: een meisje met autisme dat op het gymnasium zat. "Op de IQ-test scoorde ze 100, ruim onder de 130 die als norm voor hoogbegaafdheid geldt. Op grond daarvan werd geconcludeerd: gymnasium is te hoog gegrepen. Ze werd ziek van school en kwam thuis te zitten. Via havo, 1 jaar hbo en de 21+-toets kwam ze vervolgens echter op de universiteit, waar ze nu wiskunde studeert en hoge cijfers haalt. Wat bleek nou? Zij dacht veel te diep na over zo'n IQ-test. Ik heb dus geleerd dat je altijd naar het kind zelf moet blijven kijken. Uiteindelijk gaat het maar om één vraag: wat heeft dit specifieke kind nodig om tot ontwikkeling te komen?"

Zorgcoördinator José Bosman en HB-expert Mieke Bosch:

Tussenjaar voor hoogbegaafden voorziet in behoefte

Gymnasium Felisenum in Velsen start komend schooljaar met het Prelisenum: een tussenjaar voor leerlingen met een vwo-advies die vaak jong zijn en nog in vaardigheden tekortschieten. “Met deze pilot willen we ze optimaal voorbereiden op klas 1”, zegt José Bosman, zorgcoördinator van het Felisenum.

José Bosman
Zorgcoördinator van
het Felisenum

Mieke Bosch
HB-expert van het
Felisenum

Alkmaar hebben hun ervaringen rijkelijk gedeeld. Daarnaast heeft Inge Verstraete ons met raad en daad bijgestaan”, zegt José. “Dat de intake cruciaal is, was vanaf het begin duidelijk. We besloten de lijst schoolse vaardigheden VO te gebruiken om erachter te komen wat leerlingen nog niet kunnen. De docenten van basisschool groep 7/8, de ouders en de leerlingen vulden deze lijst onafhankelijk van elkaar in. Op basis van deze informatie en de intakegesprekken gaan we voor iedere leerling individuele doelen formuleren. We verwachten dat dit goed werkt, maar zullen dat na een jaar evalueren.”

Woordjes leren en leesbare aantekeningen maken. Agenda bijhouden, huiswerk doen en de juiste spullen meenemen naar school. Je moet het maar kunnen. “In klas 1 hebben wij relatief veel hoogbegaafde leerlingen van 10 of 11 jaar bij wie dat goed gaat. Sommige leerlingen kunnen dat echter nog niet: voor hen is het Prelisenum bedoeld”, zegt Mieke Bosch, docent wiskunde en HB-expert van het Felisenum.

Aandacht voor intake

Het tussenjaar is nieuw binnen het HB-aanbod van het Samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland. Elders zijn er goede ervaringen mee opgedaan. “Collega’s van het Murmellius College in

Speciaal programma

De leerlingen van het Prelisenum krijgen een speciaal programma. Lesstof van klas 1 wordt niet behandeld. “We dagen de leerlingen cognitief uit, maar willen onze docenten van klas 1 niet het gras voor de voeten wegmaaien”, legt José uit. “Zo gaat een docent klassieke talen de leerlingen Esperanto leren. Ze ervaren dan meteen wat er komt kijken bij het verwerven van vreemde talen. De lessen geschiedenis en biologie gaan ook over speciale onderwerpen die niet in het curriculum van de onderbouw voorkomen.” Verder staan drama, tekenen en buitenactiviteiten op het programma. Extra uren gym zorgen voor een gezonde afwisseling van leren en bewegen.

Kernvakken bijwerken, leerstrategie en vaardigheden ontwikkelen

Ook op het programma staan de kernvakken rekenen en taal. “Na het tussenjaar moeten ze hierin het eindniveau van groep 8 hebben”, zegt Mieke Bosch, die de rekenlessen gaat verzorgen. “Veel leerlingen hebben dat niveau al, maar hebben toch achterstanden. Omdat ze een klas overgeslagen hebben, hebben ze zichzelf bijvoorbeeld rekenen met breuken en procenten geleerd. Met hun inzicht komen ze ver, maar ze beschikken dan nog niet over een logische, efficiënte leerstrategie. Die moet aangeleerd worden.” Vaardigheden als woordjes leren, samenvattingen maken, je voorbereiden op toetsen en een portfolio aanleggen worden ook ingeoefend. “Wij kunnen daaraan meer tijd besteden dan collega’s in de onderbouw”, legt Mieke uit. “Ook organisatorische taken als huiswerk plannen, maken en meenemen gaan we met ze oefenen”, vult José aan.

Cognitieve uitdaging en ontwikkeling van vaardigheden gaan hand in hand. Zo ook bij de verdiepingsprojecten, die Mieke zal begeleiden. “In het reguliere programma kennen we die ook. Leerlingen die het goed doen, mogen twee lesuren gebruiken om aan een eigen project te werken. Ze moeten dan behoorlijk zelfstandig werken en hun zaakjes kunnen organiseren. Ik hoop ze daarvoor de tools mee te geven.” Hulp vragen aan de docent is een ander ontwikkelpunt. “Tijdens de intakegesprekken benoemden alle basisschooldocenten dit als een vaardigheid die hun leerlingen nog niet hebben!”

Verwachtingen

Na de zomervakantie beginnen 15 leerlingen in het Prelisenum. “Ik denk dat ze het leuk gaan vinden én veel frustraties zullen tegenkomen”, verwacht José. “Ik hoop dat elk kind bij ons op z’n plek is, want daar gaat het natuurlijk om”, zegt Mieke. “Ook hoop ik dat we er als school beter van worden en onze ervaringen kunnen meenemen naar het reguliere onderwijs.” De ervaringen van de collega’s van de Intermezzo groep van het Murmellius College geven vertrouwen, vindt José. “Zij zeggen dat leerlingen zich gezien en geholpen voelen, alleen al doordat je aandacht geeft aan hun vaardigheden en leerprocessen. De kennis en vaardigheden van de Intermezzo-leerlingen bleken zich in klas 1 bovendien als een olievlek te verspreiden. Ze gingen klasgenoten helpen met praktische tips en oplossingen.”

Na het Prelisenum

De ontwikkeling van de leerlingen zal nauwlettend worden gevolgd. “Onze mentoren zullen die regelmatig met de ouders bespreken. Ook met de docenten zullen zij regelmatig contact hebben”, aldus José. “We zijn met elkaar op weg en houden elkaar op de hoogte. Zodat we aan het eind met elkaar kunnen zeggen: het is logisch dat het kind nu naar het Felisenum gaat of – want dat kan ook – een andere school kiest.”

Met dank aan:

Marcella Tuijn

Eerste Christelijk Lyceum

Docent Nederlands en talent coördinator

Sharon Captein

Kennemer Lyceum

Trajectbegeleider